

Pracovní sešit

Poznej život Velké Moravy

Vítej u nás,

dnes ti pomůžeme poznat prostředí, ve kterém žili obyvatelé Velké Moravy. Poznáš stavby doby dávno minulé a uvidíš věci dosud nevídané. Své odpovědi si můžeš ověřit u svých učitelů. Slova označená hvězdičkou jsou vysvětlena na konci každé stránky.

A teď směle vpřed a poznej velkomoravský svět.

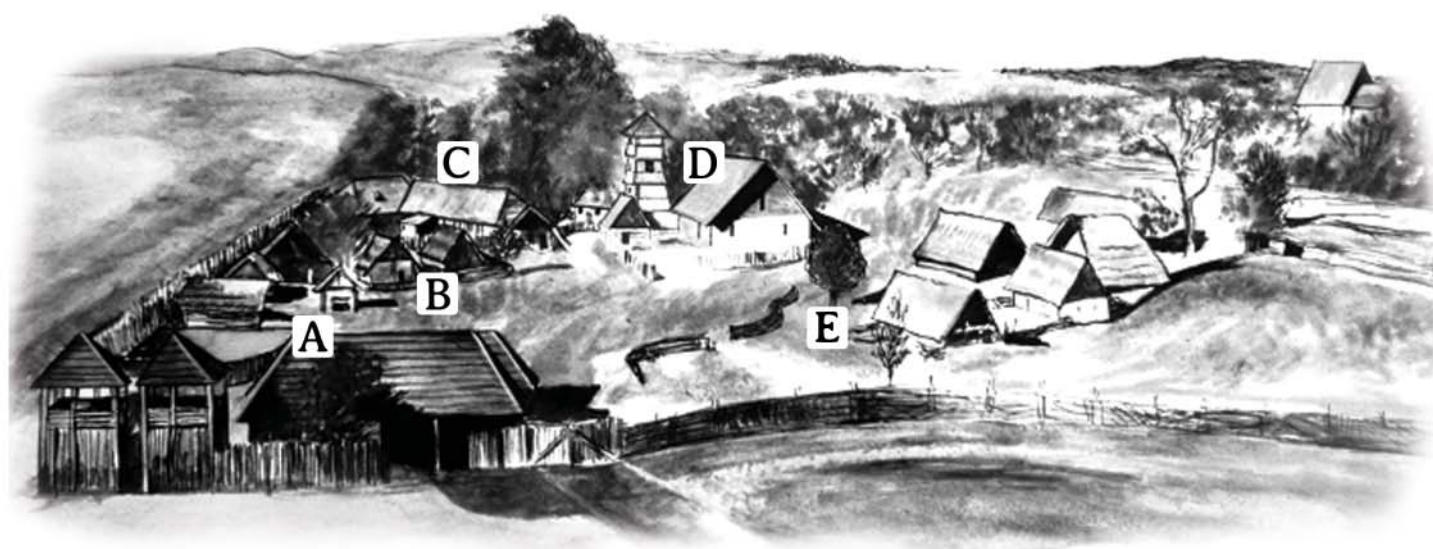
Vydej se po schodech na mohutné **dvojvěží** nad pokladnou.
Ukazuje, jak vypadala vstupní brána velkomoravského hradiště.

Podívej se do plánu, kde máš označenou trasu,
po které se vydáš. Z věže si ukaž na stanoviště,
kde tě čekají jednotlivé úkoly.

Plánek a popis trasy s jednotlivými stanovišti:

Věže s bránou – zde právě stojíš.

- A** Obydlí prostých obyvatel (u studny)
- B** Obydlí obyvatel hradiště (u plotu z větví)
- C** Obydlí biskupa a škola písma* (velký dům ze dřeva a křtitelnice*)
- D** Palác knížete (velký dům z kamene)
- E** Dílny řemeslníků (u stromu za plotem z větví)

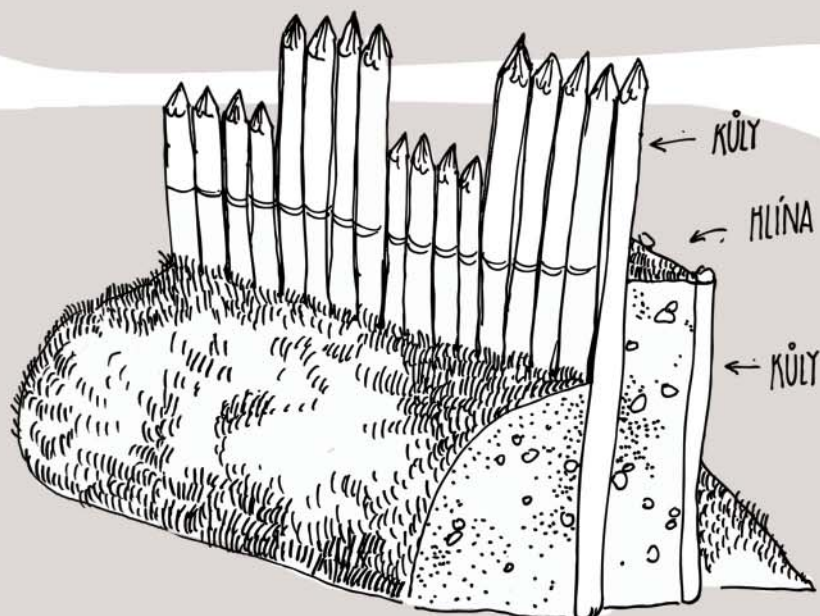

- * Škola písma - zde budoucí kněží poznávali křesťanskou nauku a učili se číst i psát
- * Křtitelnice - malá místnost, kde docházelo ke křtu

Sejdi z věží s bránou. Zastav se u **opevnění** dole pod tebou a stoupni si na **ochoz**.*

Opevnění je ukázkou části hradby **dřevohliněné konstrukce**.* Osahej si mohutnost opevnění. Myslíš, že by se dalo prorazit?

Vydej se ke **stanovišti (A)**. Je to u studny.

Prohlédni si **studnu**.

Její voda se používala v zemědělství nebo pro domácí zvířata.

Pro pitnou vodu se chodilo k nedalekému **potoku**.

Stanoviště A) Obydlí prostých obyvatel

1A

Prohlédni si rybárnu (hledej jezírko a rybářskou síť).

Seřaď správně promíchané věty rybářova dne.

- ☐ Ryby z jezírka si připravil do udírny a vyudil.
- ☐ Rybář si nachystal rybářskou síť.
- ☐ Chycené ryby rybář pustil do jezírka před rybárnou, aby je měl k večeři čerstvé.
- ☐ Vydal se k řece nalovit ryby.

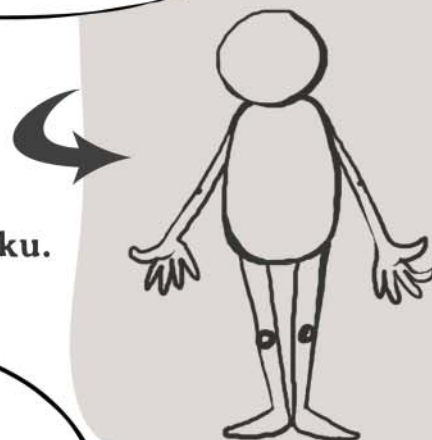
* **Ochoz** - prostor pro obránce

* **Dřevohliněná konstrukce** - prostor mezi mohutnými dřevěnými kůly vyplněný hlínou

Mimo hlavní **mocenská centra*** žili obyvatelé především v **zemnicích*** a **polozemnicích**.*

2A

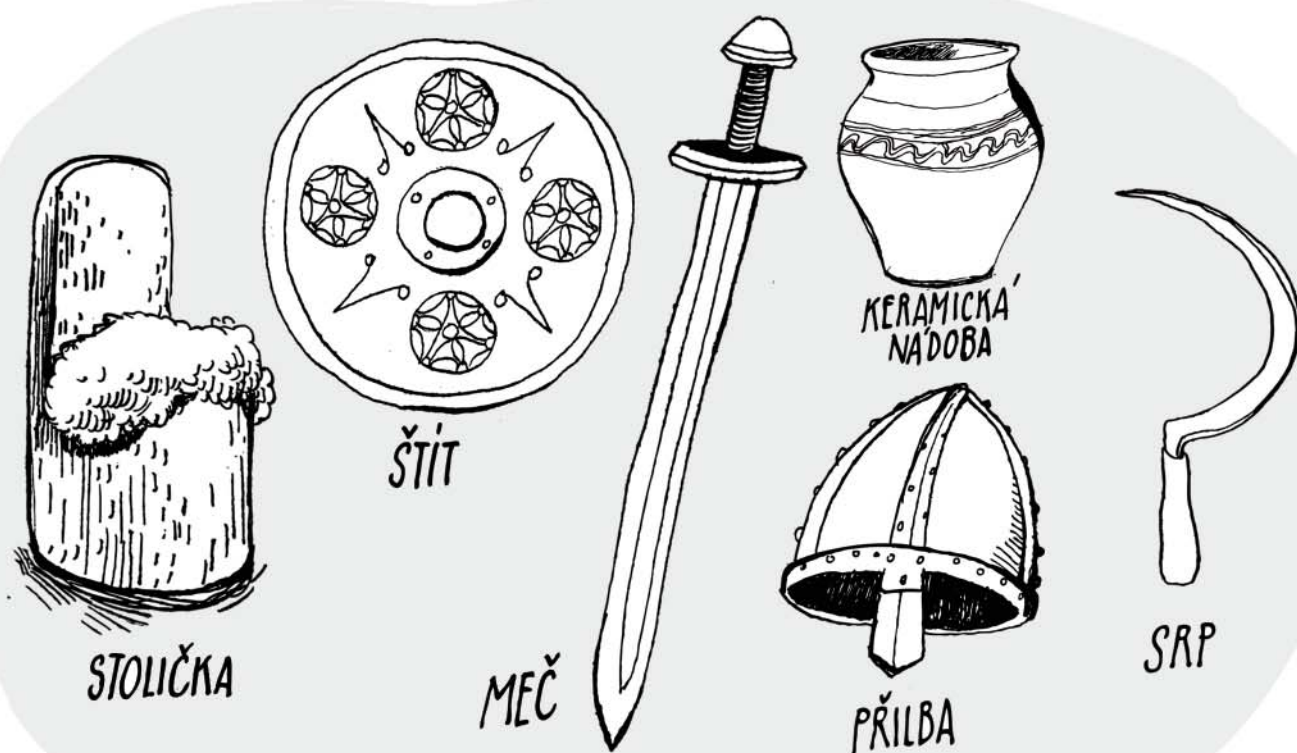
Vejdi do zemnice, která má střechu po zem.
Na obrázku postavy označ, jak jsi hluboko.
Při příští návštěvě si můžeš zkontrolovat svoji výšku.

Domácí zvířata, která u nás vidíš,
se mohou volně pohybovat. Jako v tehdejší době.

3A

Nahlédni do obydlí s přístavkem číslo 6.
Zakroužkuj obrázky předmětů, které vidíš uvnitř.

* **Mocenské centrum** - hlavní hradisko, kde sídlila knížata

* **Zemnice** - obydlí se střechou krytou rákosem až po zem, více zahloubené do země

* **Polozemnice** - obydlí s výše položenou střechou, méně zahloubené do země

4A

Najdi jámu s přístřeškem za obydlím číslo 6.

Víš, na co se používala?

- a) skladování obilí
- b) past na vlky
- c) sklad pro zbraně

Ještě si prohlédni **klet**,* jediné stavení postavené na kůlech. Seno tady zůstalo suché a potraviny byly chráněny před zvěří.

Ted' běž ke **stanovišti (B)**. Je to u plotu z větví.

Stanoviště B) Obydlí obyvatel hradišť

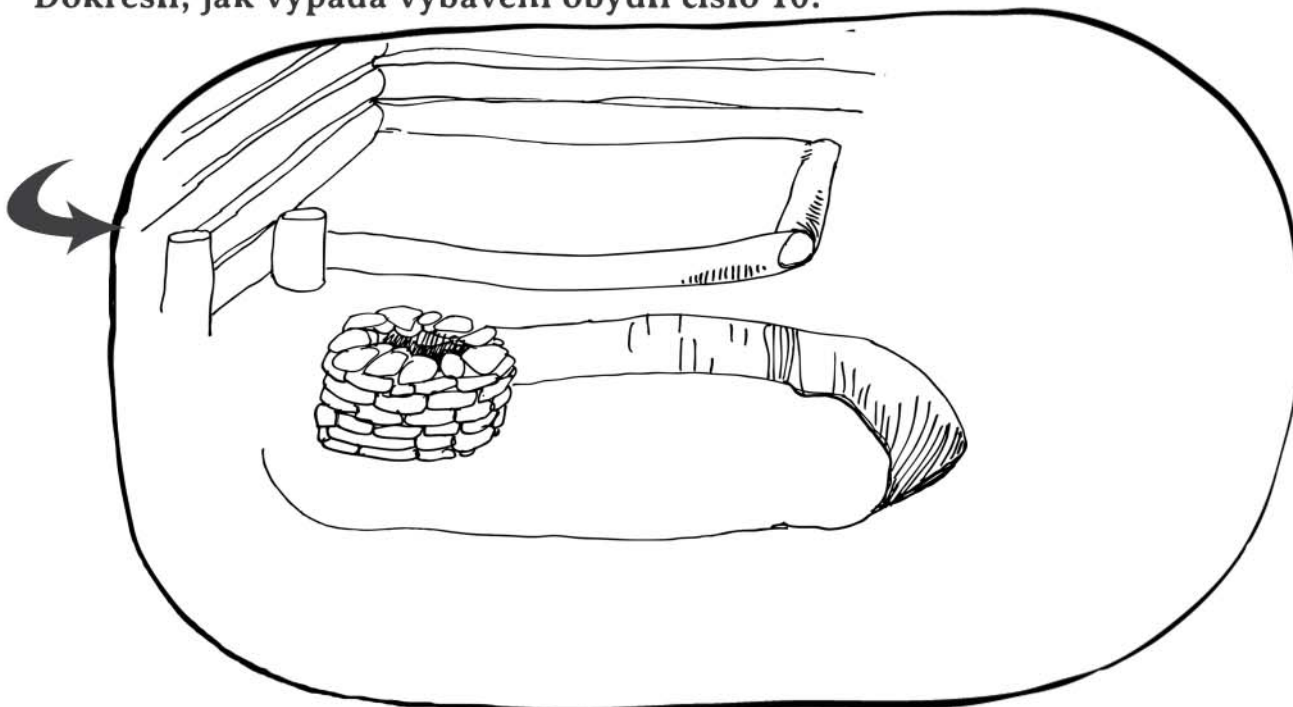
Stavení mají střechy z rákosí.
Na stěny se používalo proutí, hlína a dřevo.

1B

Najdi stavení, které nestojí na zemi. Jaké má číslo?

2B

Dokresli, jak vypadá vybavení obydlí číslo 10.

Tento typ obydlí se často vyskytoval u **mocenských center**.*

* Klet - hospodářské stavení, které má stěny z proutí

* Mocenské centrum - hlavní hradisko, kde sídlila knížata

3B

Obejdi obydlí číslo 11. Napiš, z čeho jsou stěny.

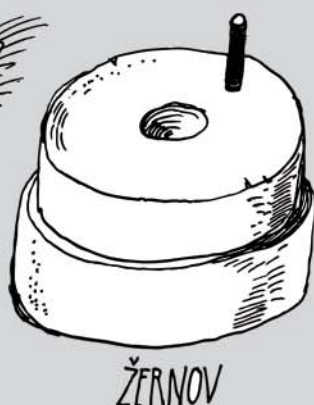
*Tento typ obydlí je jediný,
který má stěny z **nepálených hliněných cihel**.
Ty byly u Slovanů vzácností.
Takové obydlí si stavěli řemeslníci z ciziny.*

Vydej se po schodech k pekárně. Je to stavení číslo 12.

4B

Rozhlédni se v pekárně a podle obrázků popiš postup výroby chleba.

Kromě chleba se v pekárně pekly také sladké a slané placky.

*Vydej se směrem k **stanovišti (C)**. Je to velké stavení ze dřeva.*

* Nepálená hliněná cihla - zhotovená z hlíny a usušená na slunci

*Pokud máš čas a odvahu, tak si vylez na strážní věž.
Podívej se po areálu a na chvíli si představ,
jaké to bylo, být na stráži.*

Stanoviště C) Obydlí biskupa a škola písma

*Dřevěnou stavbu obýval **arcibiskup*** se svými **žáky***
a velký prostor s ohništěm sloužil jako místo výuky.*

Projdi si celou stavbu.

1C

Kterou místnost obýval arcibiskup? V čem je ta místnost jiná?

.....

*Po stranách chodby jsou vedle sebe menší místnosti (**cely**),
které obývali druzi nebo spolupracovníci arcibiskupa,
když se neučili a mohli odpočívat.*

2C

Napiš počet cel a odhadni, kolik žáků mohlo v malých místnostech bydlet.

Počet cel:

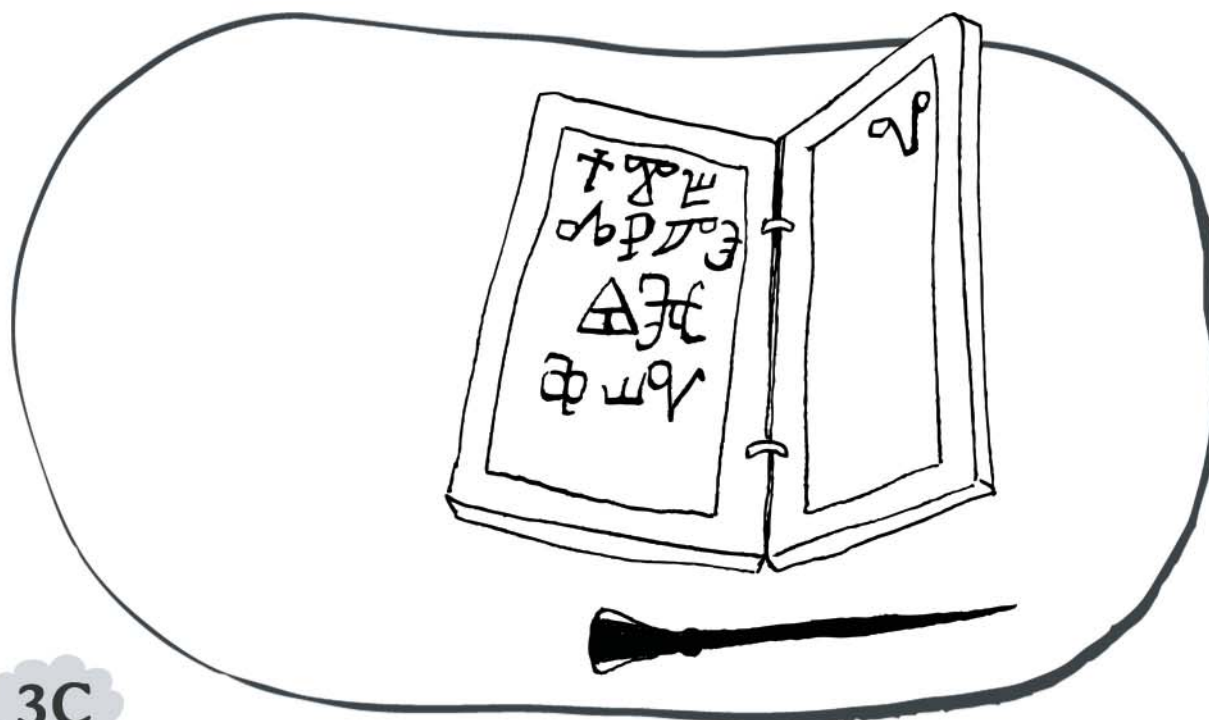
Počet žáků:

* **Arcibiskup** - nejvyšší církevní osoba na území Velké Moravy

* **Žák** - muž, který se jako žák učil písmu a připravoval se na dráhu kněze

Žáci se učili psát kostěnými i železnými písátky (*stily*)*, kterými se rylo písmo do voskových tabulek.

3C

Co museli udělat, aby mohli znovu psát?

Učení bratři **Konstantin***/Cyril a **Metoděj** přinesli na Moravu písmo zvané **hlaholice***. Na památku této významné události si připomínáme 5. červenec jako „**Den slovanských věrozvěstů*** **Cyrila a Metoděje**“.

- * **Stilus** - kovové nebo kostěné písátko, kterým se ryla písmena do voskové tabulky
- * **Konstantin/Cyril** - Konstantin později přijal jméno Cyril
- * **Hlaholice** - písmo používané v období Velké Moravy
- * **Věrozvěstové** - poslové víry, kteří šířili křesťanství

4C

Napiš v hlaholici své jméno.

Všimni si, že znak v hlaholici pro písmenko **G** a **H** je stejný.
Je to proto, že tenkrát se vyslovovalo **H** jako **G**.

Hlaholice

𐌆	𐌇	𐌈	𐌉	𐌊	𐌋	𐌌	𐌍	𐌎	𐌏	𐌐	𐌑	𐌒	𐌓	𐌔	𐌕
A	B	C	Č	D	E	Ě	F	G	H	CH	I	J	K		

𐌖	𐌗	𐌘	𐌙	𐌚	𐌛	𐌜	𐌝	𐌞	𐌟	𐌠	𐌡	𐌢	𐌣	𐌤	𐌥
L	M	N	O	P	R	S	Š	T	U	V	Y	Z	Ž		

Ještě se můžeš podívat do malé **rotundy*** sloužící jako **křtitelnice***, která se nachází za velkou dřevěnou stavbou. A potom se vydej ke **stanovišti** (D). Je to velký dům z kamene.

* **Rotunda** - kruhová církevní stavba

* **Křtitelnice** - malá místnost, kde docházelo ke křtu

Stanoviště D) Palác knížete

*Palác obýval **kníže***. Na cestách ho chránila jeho družina a **velmoži***. V době válečného nebezpečí nastoupilo do zbraně **pěší vojsko**.**

1D

Z čeho jsou postaveny stěny paláce? Označ správnou odpověď.

- a) z kamenů stejné velikosti
- b) přízemí je z kamenů stejné velikosti a první patro z kamenů různé velikosti
- c) z kamenů různé velikosti

*Všimni si střechy u stavení spojeného s palácem, která je ze **štípaných šindelů***. Na střeše paláce je **pálená krytina antického typu**.**

2D

Podle nápovědy doplň, co je v paláci stejné jako u dnešních domů.

- na zemi je (m - - - -v -) podlaha
- v okně je (- k - -)
- na omítce stěny je (- - - b -)

*Palác je **replika***nejmodernější stavby tehdejší doby a stavení vedle paláce sloužilo pro přípravu jídel obyvatel knížecího paláce.*

3D

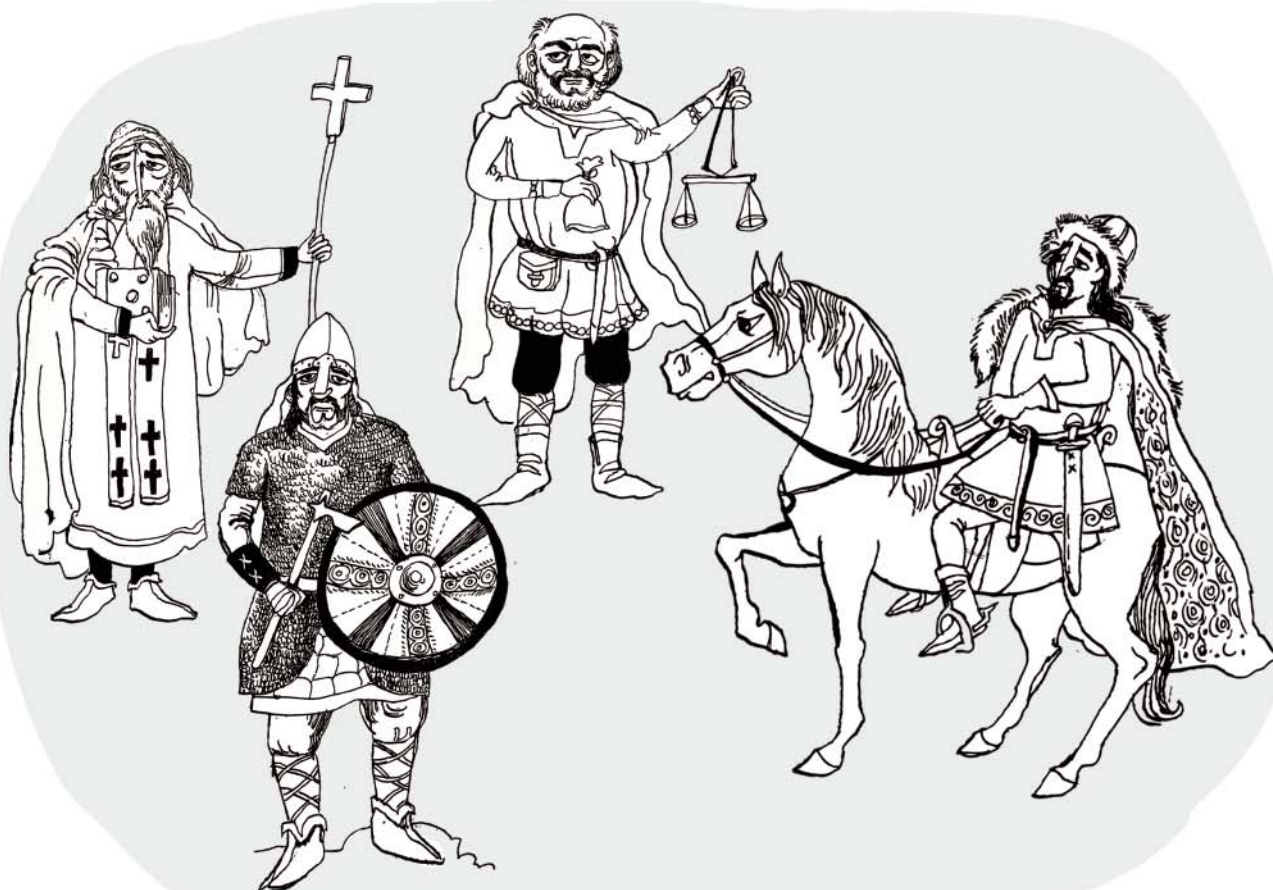
Záhada. Kudy se mohlo nosit jídlo do paláce, když venku pršelo?

.....

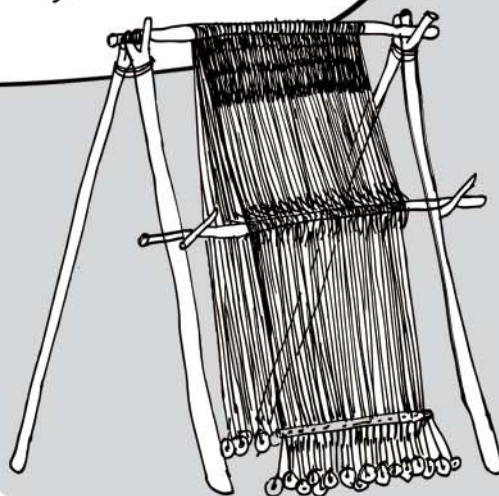
- * **Kníže** - vrchní velitel vojska a najmocnější vládce říše
- * **Velmož** - bojovník na koni, který doprovázel knížete
- * **Pěší vojsko** - složené ze svobodného obyvatelstva
- * **Štípaný šindel** - tenká dřevěná destička používaná na pokrytí střechy
- * **Pálená krytina** - střešní taška, která se vyráběla už v období Římské říše
- * **Replika** - napodobenina původní věci nebo stavby

4D

Pod každou postavu napiš, čím byla. Kdo z nich žil v paláci a co vykonával?

Oděv **vyšších vrstev*** Moravanů byl více barevný a zdobený.
Oblečení dětí bylo stejné jako u jejich rodičů.
Základ oděvů bohatých i chudých tvořilo vlákno,
které tkalci spřádali na svislých **tkalcovských stavech**.*

Vydej se **ke stanovišti (E)**. Je to u stromu za plotem z větví.

Stanoviště E) Dílny řemeslníků

1E

Nahlédni do dílny hrnčíře číslo 22. Potom oprav chyby v textu.

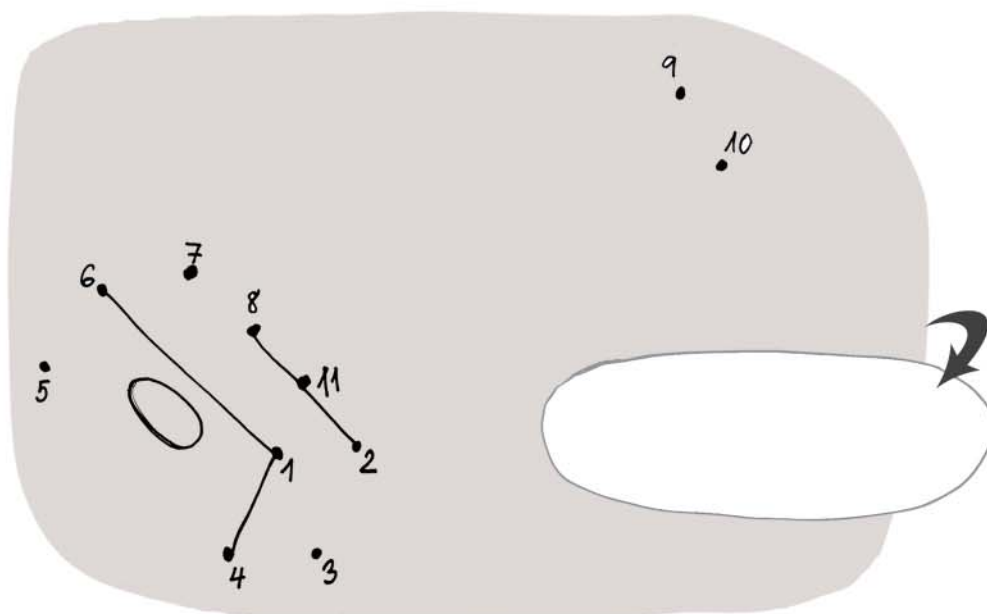
Z hlíny a vody si kovář vytvořil hmotu. Usedl k hrnčířskému sedlu, vytvořil hliněnou nádobu a tu vložil do tkalcovské pece.

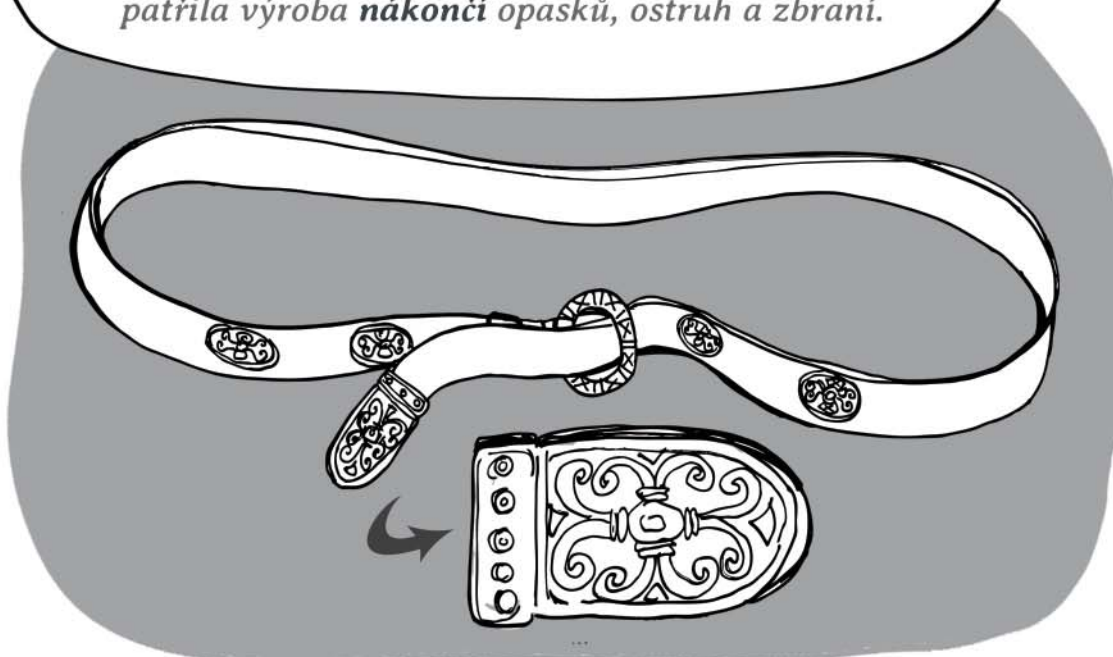
Nad hrnčírnu se vydej ke kovárně.

2E

Spoj čarou čísla.
Kde je nástroj
v kovárně položený?

Mezi vysoce specializované kovářské činnosti patřila výroba **nákončí*** opasků, ostruh a zbraní.

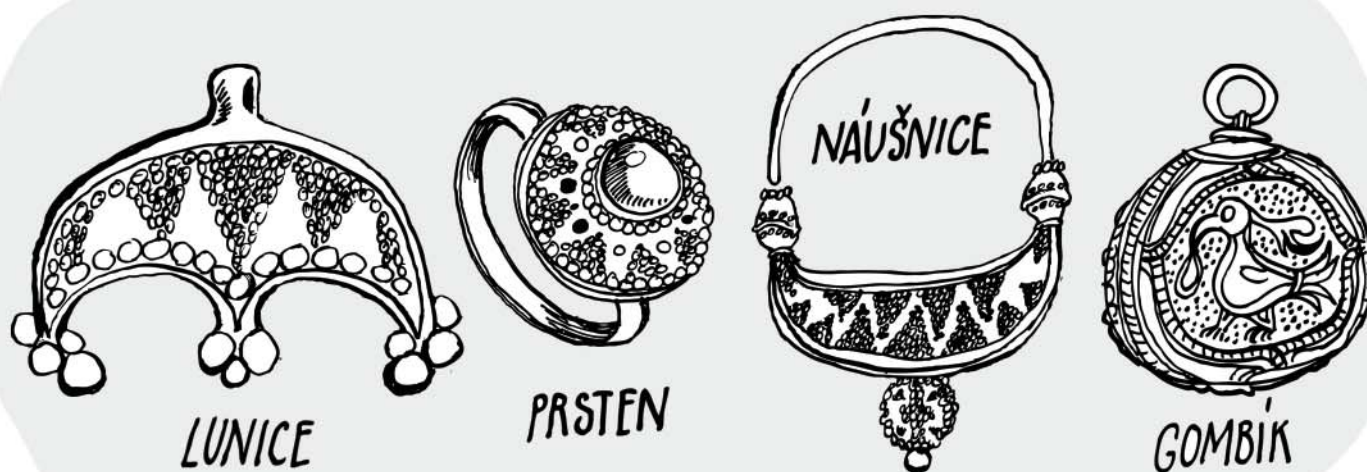
* Nákončí - okrasné kovové ukončení opasků

3E

Prohlédni si dílnu klenotníka č. 20. Podtrhni správnou odpověď.

- ▶ Pece na výrobu jsou uvnitř dílny. / Pece na výrobu jsou za dílnou venku.
- ▶ Klenotník v dílně jenom pracoval. / Klenotník v dílně pracoval a bydlel.
- ▶ V dílně pracoval jeden klenotník. / V dílně pracovalo více klenotníků.
- ▶ Střecha stavení není podepřena kůly. / Střecha stavení je podepřena kůly.

*Ukázky šperků klenotníků
z Velké Moravy pro vyšší vrstvy.*

*Ještě si prohlédni dvě nadzemní stavení číslo 18 a 19.
Sloužila pro ustájení domácích zvířat přes zimu.*

4E

V těchto staveních lidé nepracovali. Víš proč?

*Dílny sloužily jako specializovaná pracoviště,
ve kterých řemeslníci pouze pracovali.*

*Poznač si, co se ti u nás nejvíce líbilo.
Potom si udělejte společnou fotografii.
Později si ji můžeš vylepit na památku tvé návštěvy.*

Místo pro fotografii

*Máš dobře vyplněný pracovní sešit?
Pak se z tebe stal odborník na náš archeoskanzen.
Tvá třída dostane **pamětní list** a své jméno si tam můžeš doplnit.*

*Zbývá ti ještě čas a chceš se dozvědět víc
o Archeoskanzenu v Modré...?*

*Navštiv národní kulturní památku,
kostel sv. Jana nacházející se na kopci nad archeoskanzenem.
Spatříš základy v místě nálezů a kousek vedle nově zrekonstruovanou
předpokládanou podobu tohoto kostela z období Velké Moravy.*

Nebudeš litovat!

Zdroje:

mapka použita z *Archeoskanzen Modrá*. 3. vyd. Modrá : Obec Modrá, 2012. 1 leták.
Složený list. Kresba Veronika Daňková; písmo hlaholice použito z VAŠICA, Josef.
Literární památky epochy velkomoravské 863-885. Praha : Lidová demokracie, 1966,
s. 15 – 16.

© Archeoskanzen Modrá

Poznej život Velké Moravy

pracovní sešit pro děti od 11 do 15 let

autor: Antonín Preget

výtvarné řešení a grafická úprava: Zuzana Skopalová

vydáno 2013/2014

Vydáno Obcí Modrá za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci programu
„Podpora regionálních kulturních tradic – Rok Cyrila a Metoděje“.
Název projektu „Počátky písemnictví na Moravě – 1150 let od příchodu Cyrila a Metoděje“

MINISTERSTVO
KULTURY

